INITIATIONSSAKRAMENTERNE

Mine læsere har måske aldrig før hørt dette ord eller gjort sig tanker om betydningen. Jeg vil derfor her forsøge at forklare det lidt nærmere. Det handler i virkeligheden om kirkens og vores pastorale situation, som der ikke er noget at prale af.

Udtrykket er relativt nyt og blev officielt brugt ved udgivelse af et nyt ritual for dåb af voksne og børn i skolealderen (1972). Grundtanken er, at man for at blive fuldt optaget i kirkens fællesskab, skal modtage tre sakramenter: dåb, firmelse og kommunion, og i den rækkefølge. Det er dels kirkens urgamle tradition i Øst og Vest og den rigtige teologiske forståelse.

TRO

Den allerførste sandhed i denne forbindelse er, at troen kommer før sakramenterne. Uden tro vil sakramenterne ikke bærer frugt. Tro kan kort beskrives som et menneskes personlige forhold til Gud. Det er Gud, der skaber dette forhold. Mennesket tager imod troen som gave. Det ovennævnte ritual siger udtrykkeligt, at man ikke må meddele disse tre sakramenter, hvis personen endnu ikke er kommet frem til et personligt forhold til Gud. Det stiller derfor allerede spørgsmål ved vores praksis i meddelelsen af 1. kommunion og firmelse. Ritualet kalder denne trosproces for ’evangelisering’ eller ’prækatekumenat’. Den kan ikke programmeres dvs. man kan ikke lave et kursus i evangelisering. Det er en subjektiv proces, forskellig fra person til person.

DÅB

Det første sakramente er dåben. Paulus giver os den mest præcise forklaring på dette sakramente: ”Fordi I er (adopteret) som børn, har Gud (Faderen) sendt sin Søns Ånd i vore hjerter, som råber: Abba, Far” (Gal. 4,5). I dåben adopterer Gud os som sine børn. Fra at være Guds skabning bliver vi ophøjet til at være hans børn, Jesus siger ’født på ny’ jfr. Joh. 3.3. Derfor skal vi have Sønnens Ånd. Her kaldes Helligånden for Sønnens Ånd. Det er nemlig Helligåndens opgave at gøre os i stand til at have det samme forhold til Gud Fader, som Jesus har haft til ham fra evighed af. Ved Helligånden som Sønnens Ånd inddrages vi i Sønnens evige forhold til Faderen, og det kommer til udtryk ved, at Sønnens Ånd inde i os ”råber” Abba. Når Faderen hører Sønnens Ånd råbe sammen med vores ånd i vores hjerte, glæder han sig, for så er vi i sandhed hans børn og Jesu søstre og brødre. Dåbens fundamentale effekt er, at vi bliver Guds børn og Jesu søstre og brødre. Det er vores nye identitet. Kirken bruger udtrykket, vi får et segl (karákter) i vores sjæl, som er uudsletteligt. En døbt er for altid Guds barn (også selvom personen fravælger sin identitet. Identiteten kan aldrig udslettes). Det er den teologiske grund til, at dåben ikke kan gentages. Vi kan ikke døbes igen, selvom vi mister dåbens helliggørende nåde. Denne nåde kan vi få igen i Bodens sakramente.

FIRMELSE

Ifølge Kirkens urgamle tradition er det næste sakramente firmelsen. Det er ikke nok, at modtage Jesu Ånd i dåben. Gud har mere til os. Vi kunne kalde firmelsen (konfirmation) Helligåndens sakramente par excellence. I dåben bliver vi ligedannet med Jesus som Guds Søn, i firmelsen bliver vi ligedannet med Jesus, som den med Helligånden "salvede", dvs. vi bliver knyttet til ham som dem, der sammen med Jesus er sendt til verden for at forkynde Guds rige og frelse verden, og det kan vi kun gøre, når vi bliver salvet med Helligånden, Guds kraft, ligesom Jesus. Jeg tror desværre, at nutidige katolikker slet ikke forstår, at firmelsens sakramente giver dem mandat til og udruster dem til at være Jesu medarbejdere på verdens frelse. Protestanterne har helt fravalgt dette sakramente: Alt findes i dåben. Dåben svarer til Jesu menneskevordelse: Han blev menneske og jeg bliver Guds barn. Firmelsen svarer til den salvelse, Jesu modtog efter sin dåb for at kunne udøve sin frelsergerning. Han blev den salvede, nemlig Kristus / Messias. Pinsen knytter direkte til den begivenhed i Jesu liv; nu skal Jesus gennem kirken fortsætter sin gerning i hele verden, men det forudsætter, at også kirken er salvet med hans ånd. Firmelsen, som bør finde sted i forbindelse med dåben, er vores personlige pinse. Ved dette sakramente bliver vi ligedannet med Kristus, den Salvede, Guds folks konge. Også i firmelsen bliver vi beseglet: "Vær beseglet med Helligånden, Guds gave", lyder ordene. Firmelsen knytter os altså på en særlig måde til Helligånden, ligesom dåben knytter os til Faderen og Sønnen. Dåb og firmelse er fundamentet for kirken. I kraft af disse to sakramenter bliver vi "en udvalgt slægt, et kongeligt præsteskab, et helligt folk for at forkynde hans guddomsmagt, han som kaldte os (jer) ud af mørket til sit underfulde lys" (jfr. 1. Pet. 2,9). Vi får del i Kristi guddom ved dåben og i Kristi konge- og præstedømme ved firmelsen. Vi bliver kristne, de 'salvede', ligesom Kristus, den Salvede. Dåben alene gør os ikke til 'konger og præster'. Jeg er meget i tvivl, om kirkens teologer og de almindelige troende tænker på den måde. I de mange tekster, jeg har læst, knytter man hele tiden de troendes konge- og præstedømme til dåben og nævner overhovedet ikke firmelsen (det lyder i mine ører meget "protestanisk").

Vi salves med en særlig olie, krisam, som kongerne og præsterne i GT blev salvet. Den særlige olie, krisam, indgår kun i firmelsens sakramente som en bestanddel af sakramentet. Ved præstevielsen bruges den som supplement til selve sakramentet: Biskoppen salver præstens hænder, men det er sekundært. Denne salvelse har ikke sakramental karakter, det er en uddybende ritus. Firmelsen har sakramental "monopol" på denne olie. Det viser dette sakramentes særlige egenskab, som er salvelse, ligesom Jesus blev 'salvet' efter sin dåb i Jordan for at kunne blive "den salvede", Messias, Kristus, Israels konge.

Pave Paul VI udgav i 1971 et helt nyrevideret ritual for firmelsens sakramente, bl.a ændrede han de sakramentale ord til: "N. vær beseglet med Helligånden, Guds gave." Formuleringen var inspireret af de østkirkelige traditioner. Biskop Hans Martensen skriver forordet til den danske udgave (1973) og citerer bl.a. pave Paul for følgende ord: "De (firmanderne) knyttes mere fuldstændigt til kirken og overtager en strengere forpligtelse til som Kristi sande vidner at udbrede og forsvare troen både i ord og handling". Og biskoppen knytter firmelsen især til pinsen. Pave Paul knytter også helt specifikt firmelsen til Helligånden.

Personligt savner jeg dog både i pavens og biskoppens indledning en klar henvisning til det vigtigste sted i Bibelen vedr. firmelsen, nemlig Jesu egen salvelse efter dåben. Det fremgår heller ikke tydeligt, hvad det er for et "segl", firmanden får, altså hvilken identitet

dette sakramente giver den døbte. Jeg henviser til min forklaring ovenfor. 'karákter' (segl) er ikke en nådegave, men en identitet: jeg bliver noget, jeg ikke var før.

De to sakramenter kan og må ikke adskilles. Det er disse sakramenter, der gør det muligt for os at fejre eukaristien som medlem af Kristi Kirke. De er substantielt bundet sammen.

Til slut må jeg stille følgende spørgsmål: 1. Bliver de troende "konger og præster med Kristus" i kraft af dåben? Nutidig teologi synes at mene det. Den netop afholdte synode (2024) talte meget om de døbte, men ikke om de 'firmede'. Hvorfor taler kirken i dag officielt om de tre initiationssakramenter? Det må betyde, at der skal tre sakramenter til, for at en troende kan blive fuldt og helt medlem af kirken. Derfor har kirken også ændret optagelsesritualet og kalder det 'optagelse i kirkens fulde fællesskab' (hvis konvertitten allerede er døbt). Kirken udgav som ovenfor sagt også et nyt ritual for dåb af voksne og skolebørn (1971), hvor det udtrykkeligt bestemmes, at alle tre initiationssakramenter skal meddeles under samme gudstjeneste og i denne rækkefølge: Dåb, firmelse og 1. kommunion. Også på det punkt sætter jeg spørgsmål, om vi præster tilpasser vores dåb af voksne og skolebørn efter det nye ritual. Det synes stadig at være barnedåben, der er normen.

Konklusionen er på basis af kirkens ritualer, at man først fuldt og helt er medlem af kirken, når man har modtaget alle tre sakramenter. Det betyder derfor, at vores barnedøbte endnu ikke er fuldt og helt er optaget i kirkens fulde fællesskab, før de er firmet og har fået første kommunion!

Men det fører til det næste spørgsmål: Er det pastoralt og teologisk rigtigt, at give kommunionen til børn, der ikke er firmede, som vi nu har gjort i over 100 år?

Min konklusion er derfor, at det er pastoralt og teologisk nødvendigt, at vi vender tilbage til sakramenternes oprindelige rækkefølge: dåb, firmelse og 1. kommunion. Man kunne fristes til at tale om et pastoralt kætteri i kirken. Og vores aktuelle praksis viser utvetydigt, at vi ikke har en kompetent teologi om firmelsen (og aldrig har haft det).

Vi kan benævne dåb og firmelse som et "dobbelt sakramente".

EUKARISTI

Men vi er først fuldt og helt forenet med Jesus, når vi er gæster ved hans himmelske bord, eukaristien. Messen er den nye pagts måltid, bryllupsmåltidet, hvor Jesus hengiver sig til sin brud. Man kan først få det fulde udbytte af at deltage i eukaristien, når man er døbt som Jesu søstre og brødre og salvet som hans medarbejdere, altså både døbt og firmet. I messen knyttes vi intimt til Jesus, bliver ét med ham. "Fordi der er ét brød, er vi (skønt) mange ét legeme, thi alle får vi del i det ene brød", siger Paulus (1. Kor. 10,17). Eukaristien gør os konkret til Kristi legeme, kirken, hver gang vi fejrer den. Hans legeme, som han skænker os under brødets skikkelse, gør os til hans legeme, kirken. I kirkens forskellige eukaristiske bønner siges det på denne måde: Præsten beder først en såkaldt epiklese over brød og vin, dvs. en bøn, om at Helligånden må forvandle dem til Jesu virkelige legeme og blod. Efter denne forvandling beder præsten en ny epiklese, og beder om, at vi, som skal modtage Kristi legeme og blod, selv må blive hans legeme og blod, hans kirke. "Lad os, som skal mættes med din Søns legeme og blod, opfyldes af hans hellige Ånd og blive ét legeme og én ånd i Kristus" (3. euk. bøn). Det er altså Helligånden, der både gør Jesus nærværende i brødets og vinens skikkelse og gør os til hans Kirke, når vi fejrer eukaristien. Pave Johannes Paul II har formuleret det sådan: "Ecclesia de Eucharistia", kirken kommer fra eukaristien.

Initiationssakramenterne er eksempler på, hvordan Helligånden, Jesu Ånd, virker gennem synlige tegn, for at ligedanne os med Kristus og give os del i hans guddommelige liv, som han fra evighed af har fra Faderen. Kirken bliver altså primært til i kraft af disse tre sakramenter. Et medlem af kirken vil aldrig blive et 'levende' lem på Kristi mystiske legeme, hvis ikke Helligånden virker i det i kraft af disse tre sakramenter – og i troen. Uden en personlig tro, kan disse sakramenter ikke virke.

FORSLAG TIL EN NY PRAKSIS:

Jeg vil derfor foreslå en ny praksis: Børn, der er døbte som spæde, firmes o. 5 år, inden de begynder skolen. Efter firmelsen, men under samme gudstjeneste modtager de for første gang Jesu legeme og blod. En nærmere undersøgelse af børns åndelige liv de første år efter deres barnedåb vil vise, at Helligånden kan være meget nærværende og virksom. Hvis de i denne periode er blevet rigtigt evangeliseret især af deres forældre, vil Helligånden, modtaget i dåben, fører dem frem til et personligt gudsforhold, til tro. I så fald vil det være pastoralt meget meningsfyldt at fuldende dåben med firmelsen og kommunionen. De vil på denne måde være mere modstandsdygtige til at modstå alle de fristelser, som det nutidige børne og ungdomsmiljø vil udsætte dem for, og Helligånden kan bruge dem til at "evangelisere" deres kammerater.

DEN PASTORALE SITUATION:

Dette er den teologiske sandhed om Helligånden og de tre første sakramenter. Men hvordan er den pastorale virkelighed? Fungerer det? Nogle steder – heldigvis – men desværre er det ikke det almindelige. Der er f.eks. rigtig mange børn, der bliver døbt. Men hvor mange af dem bliver voksne og modne kristne, der kan formidle evangeliet til deres egne børn og til verden? Alle kateketer, der arbejder med undervisning af børn, kender til problemet. Flere, måske de fleste på et hold for førstekommunikanter eller på et firmelseshold er ikke rigtig med og måske ligefrem negative. De accepterer undervisningen for at kunne modtage sakramenterne, som deres forældre "presser" dem til. Efter anden verdenskrig blev der i vort bispedømme lavet en sociologisk undersøgelse (se bispedømmets arkiv), for at finde ud af, hvor mange af de døbte børn, der senere også modtog 1. kommunionen og firmelsen. Ikke alle kom til 1. kommunion og endnu færre blev firmet. Så der var et frafald i et vist omfang af de barnedøbte børn. For mange børn stoppede modtagelsen af sakramenterne med dåben. Kirken i Danmark stagnerede rent statistisk. Det er den pastorale kendsgerning. Kan man finde en forklaring? Det er ikke forklaring nok at pege på det sækulariserede samfund, som vore børn og unge vokser op i. Tværtimod en vital kirke kan jo netop i Helligåndens kraft overvinde et negativt indstillet samfund. Men så må konklusionen være, at Helligånden netop ikke fuldt ud besjæler vor kirke med sit lys, sin kraft og ikke mindst sin kærlighed gennem disse tre sakramenter.

Hvad er så grundlæggende galt? Jeg tror, at pave Johannes Paul II har sat fingeren på det ømme punkt med sit udtryk: Vi har brug for 'en ny-evangelisering'. Det gælder hele den gamle såkaldte kristne verden. Altså, kirken har ikke i rigtig lang tid, i flere generationer (århundreder?), formået at formidle troen til børnene og de unge, at evangelisere dem. Dette berører forbindelsen mellem tro og sakramenter. Det er ikke sakramenterne, der skaber tro! Man kan ikke "sakramentalisere" en befolkning, så den bliver kristen. Den skal først evangeliseres, dvs. de enkelte skal helt personligt komme til tro, og møde den levende Gud og omvende sig til ham. Her kommer igen Helligånden ind i billedet. Som ovenfor beskrevet, er troen nemlig Guds gave. Det er Sandhedens Ånd, der alene kan overbevise et menneske i dets hjerte. Gud bruger så sekundært os kristne som vidner om troen, men vi er kun vidner ikke opdragere og lærere. Det udtrykkes meget klart i det omtalte nye ritual for dåb af voksne og børn i skolealderen. Men hvem har læst og studeret den teologiske indledning til dette ritual? Dette princip gælder dåb af voksne og børn i skolealderen; men hvordan forholder det sig så med børn, der er døbt som spæde? Skal de evangeliseres? Og hvordan?

Sagt enkelt: Hvis vore døbte børn fra den spæde alder ikke bliver evangeliseret, kommer de slet ikke til tro eller først meget sent (med mindre Gud laver et mirakel, hvad faktisk sker). Kan vi vide noget om evangeliseringsprocessen for små børns vedkommende? Ja, vi kan både teologisk konstatere den og praktisk følge den. Ethvert barn, der bliver døbt som spæd, modtager som ovenfor sagt Helligånden i sit hjerte. Mon Helligånden er passivt tilstede i en baby? Naturligvis ikke, selvom vi måske ikke tænker i de baner. Passer det også på små børn, hvad Paulus skriver, at Ånden råber i vort hjerte, når vi bliver døbt: Abba, Far? Betyder det, at også et lille barn fra dåbens øjeblik af er optaget i Jesu forhold til sin Far? Helligånden skaber dette forhold, og barnet ud fra sin menneskelige udvikling er med i forholdet. Et lille nyfødt barn er da ikke passiv i forhold til forældrene! Men det er det så heller ikke som nydøbt i forhold til Gud. Barnets forhold til Gud udvikles takket være Helligånden i takt med dets menneskelige udvikling, og Helligånden er "den primære aktør" og aktiv. Men! At denne udvikling kan forløbe harmonisk inde i barnet,

forudsætter, at det menneskelige miljø, altså familien, udefra samstemmer med Helligånden, så barnet oplever, at det, der foregår inde i det, og det som forældrene skaber af trosmiljø uden om det, er identisk. Forældrene er deres barns første evangelister, sagde pave Paul VI. Den tidlige barndom efter dåben er altså barnets evangeliseringsfase. Jeg kan ikke se nogen pastoralteologisk grund til ikke at meddele små børn (inden skolealderen) firmelsens sakramente og 1. kommunion. Hvis evangeliseringsfasen ikke finder sted (og hvor mange eksempler er der ikke på det!), eller kun meget mangelfuldt, er det et "pastoralteologisk" problem, om barnet når frem til at udvikle en personlig tro med alt, hvad det indebærer. Og så bliver det også problematisk at meddele det firmelsens sakramente og 1. kommunion senere. Jeg kan ikke finde nogen anden forklaring på, hvorfor kirken her og i store dele af verden er svag og ufrugtbar. Vi må begynde fra begyndelsen og ikke springe evangeliseringsfasen over. Men det er vigtigt at understrege, at denne proces ikke i strengeste forstand kan organiseres i form af undervisning. Den er helt subjektiv og individuel og overnaturlig. Helligånden er den primære aktør. Vi kan altså ikke lave en evangeliserings undervisning, et program for evangelisering, men vi kan skabe et trosmiljø, som Helligånden kan bruge i trosprocessen.

Som afslutning må jeg understrege, at vi ikke løser vores pastorale problemer, hvis ikke vi stiller de teologiske problemer rigtigt. Det handler om at kunne komme ned til problemets rod. Det drejer sig i denne forbindelse om forholdet mellem tro og sakramenter. Alt for mange kristne modtager sakramenterne uden tro, dvs. uden at være i et personligt forhold til Gud. Som pave Johannes Paul har sagt: Vi må starte forfra med 'ny-evangelisering'. Ritualer, hvor smukke og rigtige, de måtte være, kan ikke erstatte det personlige trosforhold til Gud, som kun Gud selv kan tage initiativet til. TRO er nøgleordet i vores pastorale situation.

Til slut vil jeg nævne, at jeg er begyndt at undersøge, om de kristne i Europa, da kristendommen lidt efter lidt trængte ind i vore lande, systematisk blev 'evangeliseret' og firmet. Man kan have sine tvivl. Det samme har sikkert også været tilfældet, da kirken begyndte at missionere i Latinamerika og i Fjernøsten i 1500-tallet. Jeg hørte engang en professor sige: Latinamerika er det største eksempel på et helt kontinent, der nok er blevet sakramentaliseret (døbt), men ikke evangeliseret (og så tilføjer jeg 'firmet'). En forklaring kunne bl.a. være, at stort set alle missionærer var præster og ikke biskopper, som jo i den vestlige kirke havde "monopol" på at firme. Kirkehistorien synes også at vise, at dette "monopol" var et regulært pastoralt problem i den vestlige kirke i Middelalderen. Teologien om firmelsen var i Middelalderen særdeles fattig.

Det vil i denne forbindelse være passende at nævne vores 'Jakob, den danske', franciskansk missionær i Mexiko i 1500-tallet, der stammede fra Danmark. Han forsøgte at evangelisere med alt, hvad det indebar, men mødte megen modstand fra sine medbrødre. I dag undersøger kirken på stedet, om han skal helgenkåres: Hans evangelisering har overlevet i lokalbefolkning.

Også de tre første helgener i Lima, Peru, som levede samtidig o. 1600, skal nævnes: Rosa af Lima, dominikanertertiar, Turibius Mogrovejo, spanier og biskop af Lima, og Martin af Porres, mestits dvs. søn af en spanier og en indiansk kvinde, dominikansk lægbroder. Disse tre samtidige helgener i Lima afspejler missionen i Latinamerika: Den pastorale og menneskelig situation var elendig, men disse helgener var virkelig mennesker af stærk tro og fuldstændigt det modsatte og levede samtidig og på samme sted. Det var biskop Turibius, der firmede Rosa, som må have været voksen. Også han forsøgte at lære sig indiansk for at undervise indianerne. I 1591 oprettede han det første præsteseminar i

Amerika.

På samme måde kan man finde mange eksempler både i Fjernøsten og i Europa på martyrer og helgener; men samtidig afspejlede de fleste også en dyb spaltning i den officielle kirke. Måske kan det belyse kirkens situation i Middelalderen, at helgenkulten voksede for alvor – et alternativ til det almindelige kirkefolks pastorale situation. Helgenerne var i folks bevidsthed den 'sande kirke' og ikke hierarkiet. Mange af helgenerne blev først taget alvorligt efter deres død (når de ikke længere var "farlige"). Jakob, den danske, er måske et eksempel på dette: Først 400 år efter sin død undersøger den lokale kirke, om han skulle være en helgen. Men den lokale befolkning har dyrket ham som helgen i 400 år, derfor tog kirken spørgsmålet op.

25 03 2025, V. 22 09 2026, VI. 27 10 2026, VII

LM